

K N J I Z E V N O S T

Avguštin in Matjaž LAH: SVET V ŠTEVILKAH IN
PODOBAH.

Ljubljana, Prešernova družba 1977, 212 str., 80 NDin

Hitra rast prebivalstva po svetu, vedno bolj napredujoča industrializacija ter urbanizacija pa številne politično-geografske spremembe terjajo od razgledanega sodobnega človeka, da nepretrgoma pozorno zasleduje dogajanja v svetu. Zato so mu še kako dobrodošli priročniki, ki v sumarni obliki posredujejo najpomembnejše statistične in druge podatke o svetu kot celoti, pa o posameznih državah posebej. Slovenci smo po zadnji vojni že leta 1951 dobili takšen priročnik z naslovom Svet v številkah izpod peresa Draoa Potočnika in Staneta Zrimca. Kljub podnaslovu Geografsko-statistični priročnik je pristop k ureditvi te knjižnice povsem statističen: avtorja nam posredujeta podatke o posameznih deželah skoraj povsem brez komentarja. Pozneje je, tako je videti, skrb za tovrstno poljudno informiranje širokega kroga bralcev prevzela Prešernova družba, ki je leta 1955 izdala Kokoletov priročnik Dežele sveta. Ta avtor je snov zajel izrazito, rekli bi, regionalnogeografsko zaokroženo in se je v svojem prikazu omejil le na nekatere najpomembnejše statistične podatke. In po premoru kar 22 let je tokrat v izdaji iste družbe pred nami knjiga Avguština in Matjaža Laha Svet v podobah in številkah!

Uvodoma nas avtorja v obširnem sestavku seznanjata z nekaterimi perečimi problemi današnjega sveta **kot** so hitra rast svetovnega prebivalstva, oskrba z energijo, problemi prehrane prebivalstva itd. Izvajanja spremljajo ustrezne tematske kartice. Jedro knjige pa predstavlja prikaz posameznih držav po kontinentih. Če primerjamo zasnovo te knjige z že omenjenima, bi rekli, da sta Laha ubrala neko vmesno pot: njuni sestavki o posameznih deželah prinašajo mnogo statističnih podatkov, ki pa so opremljeni z ustreznim komentarjem. Pri tem sta opustila informacije fizičnogeografskega značaja in se izčrpnije razgovorila o samem zgodovinsko-političnem razvoju posameznih držav ter njihovi sedanji političnoupравни ureditvi, svoje preglede pa sta zaključila z osnovnimi demografskimi in gospodarskimi podatki. Ker so le-ti skrbno izbrani iz številnih najnovejših publikacij tujega in domačega izvora, bodo koristno služili vsem, ki jih dogajanja v našem današnjem svetu kaj bolj zanimajo. Knjigi so dodani tudi zemljevidi, ki jih poznamo že iz Leksikona Cankarjeve založbe, imensko kazalo ter številne lepe barvne fotografije, ki jih je posnel Avguštin Lah sam na svojih številnih popotovanjih po svetu!

Tatjana Šifrer

SATELITSKA UPODOBITEV ALP IN SLOVENIJE

(La chaine des Alpes vue de Satellite, Service
Géologique National, Orléans, 1978)

Francoska geološka služba je objavila satelitski posnetek Alp v merilu 1:1 000 000. V bistvu gre za 23 satelitskih fotografij, ki so sestavljene v zaokroženo celoto, v t.i. fotomozaik. Posnela sta jih umetna zemeljska satelita Landsat 1 in 2 v letih 1972 in 1975. Mozaik sicer ne ustreza nobeni kartografski projekciji, omogoča pa, da hkrati pregledamo celotne Alpe od Rhonske doline na zahodu do roba Panonske nižine na vzhodu.

Prvi od obeh satelitov je začel krožiti okrog Zemlje julija 1972, drugi februarja 1975, oba pa jo snemata z višine 900 km. Njuna pot je subpolarna, premikata pa se skladno s položajem Sonca. Fotografirata po 185 km širok pas površja, Zemljo pa obkrožita 14-krat na dan in njeno celotno površje preletita v 18 dneh. Ker se njune krožnice dopolnjujejo, so vse pokrajine posnete vsakih devet dni.

Fotografske zmogljivosti obeh satelitov so tolikšne, da ustrezajo različnim znanstvenim namenom. Posnetki so uporabni zlasti za geomorfološke oziroma geografske, geološke, hidrološke, gozdarske in druge raziskave. Satelita snemata namreč z multispektralnim aparatom po štiri slike hkrati, vsako z drugačno valovno dolžino. Izbrane so tako, da prva ustreza zeleni, druga oranžno-rdeči, tretja temnordeči in četrta infrardeči barvi oziroma svetlobi. Slednja je za človeško oko že nevidna. S takšno tehniko so posamezni pokrajinski elementi razločnejši in bolj razčlenjeni.

Svetlobne jakosti posameznih točk zemeljskega površja sproti beleži magnetni trak, kasneje pa podatke spremenijo v fotografije. Vsaka obsega približno 34.000 km², torej ozemlje, ki je veliko skoraj za dve Sloveniji. Natančnost satelitskih fotografij je tolikšna, da na njih razberemo, če je seveda snemanje potekalo ob ugodnih pogojih, do 80 m velike predmete.

Sedanja snemalna tehnika omogoča torej precej natančen prikaz zemeljskega površja v obsegu nekaj desetstisoč kvadratnih kilometrov. Sestavljeni posnetki - fotomozaiki - pa prikazujejo mnogo večje površine. Vrednost satelitskih fotografij je zlasti v tem, da moremo z njimi nrečevati zelo obsežne pokrajinske pojave kot celote. Zato ustrezajo zlasti za preučevanje večjih pokrajinskih struktur. Zelo pomembno je tudi to, da z rednim ponavljanjem posnetkov stalno dotekajo novi podatki o pokrajinah in tako lahko sproti spremljamo njihove razvojne spremembe.

Podatki na magnetnem traku omogočajo, da zabeležene vrednosti številčno izrazimo in tako tudi računalniško obdelamo. To pa odpira izredne možnosti za hitro, obsežno in vsestransko vrednotenje različnih pokrajinskih podatkov.

Objavljena satelitska podoba Alp je samo ena od štirih slikovnih tehnik, in sicer ta, ki je napravljena s pomočjo infrardečega žarčenja. Na posnetku so zato vode upodobljene črno, mesta temnosivo in vegetacija svetlosivo. Z mozaika razberemo poleg večjih fizičnogeografskih enot tudi take značilnosti in podrobnosti, ki jih geografske karte ustreznih meril ne prikazujejo.

Poleg Alp so na njihovem obrobju prikazani še sosednji deli, kot so Schwarzwald, Vogezi, Jura, Renski jarek, Bavarska planota, severni del Apeninov, Padska nižina, severni del Jadrana, Istra itd. Posebno veličastna je mogočna struktura celotnega alpskega sveta, obdana od nižjega obrobja, kjer izstopajo zlasti ravnine in gričevja. Na Bavarski planoti je poleg drobnih jezer razvidna tudi razmestitev naselbinskih oziroma industrijskih jeder. Na južni strani Alp je oleg značilnosti severnoitalijanske ravnine jasno izoblikovana tudi struktura padske delte.

V alpskem svetu vzbuja pozornost ootek velikih dolin, ki sledijo posameznim geološkim oziroma tektonskim progam. Take so npr. Renska dolina in Vallis v Švicarskih Alpah, Veltlin in Centovalli v Tesinških Alpah, Pinzgau in Ennstal v Salzburških Alpah ter Ziljska dolina v Karnijskih Alpah itd. Po reliefu je mogoče razbrati tudi druge, globlje ležeče strukturne poteze Alp. Tako je zgradbo, ki je sicer značilna za SV Alpe, moč zasledovati tja do Gardskega jezera, medtem ko se t.i. romanska tektonika nakazuje še tja do Izerske doline.

Vsekakor je na dlani, da prikazani fotomozaik posreduje podobo Alp na način, ki more različne strokovnjake obogatiti z novimi pogledi in spoznanji.

Satelitski posnetek Alp zajema tudi še celotni obseg Slovenije z izjemo skrajnega SV dela - Murske ravnine in Goriškega. Osrednja Slovenija, zlasti Ljubljanska kotlina, je verjetno zaradi zamegljenosti (zadimljenosti?) sicer tu

in tam nekoliko motna, drugi deli pa so razmeroma jasni. V primerjavi s kar-to enakega merila je na satelitskem posnetku večina pojavov nazornejša in v celoti je na njem pokrajinski inventar bogatejši. Nazoren je zlasti položaj Slovenije glede na zahodno in severno sosedstvo, posebno do Alp in Padske nižine. Najbolj nazoren je nedvomno relief in sploh različno velike pokrajinske enote Slovenije. Med alpskimi izstopajo zlasti Karavanke, Pohorje in Posavsko hribovje. Do veljave pa prihaja tudi drobna reliefna razčlenjenost terciarnega sveta, panonskega in primorskega, manj jasne pa so alpske planote. Zanimivo, da so doline različno poudarjene, ponekod so sicer razločne, drugod zabrisane. Lepo je razvidna tudi masivna, planotasta sestava dinarskega sveta in njegova splošna usmerjenost.

Satelitski posnetki so nedvomno koristna dopolnitev geografskih kart. Za čitanje pa so zahtevnejši, saj spominjajo na neme zemljevide in terjajo posebno tehniko razpoznavanja (dešifriranja), posebno manjših pokrajinskih potez. Splošna pokrajinska podoba pa je na satelitskih upodobitvah nazornejša, saj gre pravzaprav za fotografije. Kdor ozemlje pozna (iz avtopsijske ali po kartah), mu satelitski posnetki marsikaj povedo. Za druge pa je razločna le osnovna podoba ozemlja, vse drugo pa je nemara še manj jasno kakor na geografskih kartah. Na fotomozaiku so zato označili imena večjih mest in vrhov.

Satelitska podoba Alp (70 x 80 cm) je tiskana na odličnem, poltrdem papirju. Legendo ima v francoskem, nemškem in italijanskem jeziku. Očitno je, da postajajo tovrstni natisi ne samo strokovno, temveč tudi komercialno zanimivi.

Darko Radinja

SLOVENSKO MORJE IN ZALEDJE - RAZVESELJIVA KNJIŽNA NOVOST

(Koner 1977, leto I_f štev. 1, Založba Lipa)

Slovenci smo dobili nov zbornik, ki se pridružuje drugim našim regionalnim periodikam, med katerimi so take, ki imajo za seboj že lepo tradicijo, s tehtno vsebino pa so se že močno uveljavile, npr. škofjeloški, celjski, kamniški in drugi zborniki. Upajmo, da se bo tako uveljavil tudi najmlajši, o katerem je beseda.

Naposled si je tudi naša obmorska istrska pokrajina ustvarila lastno strokovno glasilo, in to s pomembnim in ambicioznim naslovom - Slovensko morje in zaledje. Gre za široko, zahtevno in močno spodbudno naslovno opredelitev, kajti bati se je bilo, da bi prišlo morda do Obalskega zbornika ali česa podobnega. Vse prepogosto namreč to našo pokrajino kratkomalo zamenjujejo z Obalo, kar že stvarno oziroma geografsko ni točno, da o vseh drugih neustreznih vidikih niti ne govorimo. Žal se med različnimi pokrajinskimi imeni (Slovenska Istra, Koprsko Primorje, Šavrinsko Primorje, Šavrini, Koprščina) uveljavlja naslabe. OfcAla je namreč mnogo preozko ime za to pokrajino (zato beremo včasih o p"iobalju!?), istočasno pa ga nesmiselno raztegujejo, ko govorijo o obalskih občinah, kamor večkrat prištevajo tudi sežansko in ilirskobistriško.

Na neustreznost Obale (in obale) smo geografi že nekajkrat opozorili, a Obalarjem (kako naj jim po tej logiki drugače rečemo) to očitno ni dosti mar. Ne glede na stvarno netočnost imena smo z Obalo po neotrebem razvojeneli ime slovenske pokrajine, za katero bi morali biti še posebno zavzeti, in zato tudi ni vseeno, kako jo imenujemo.

Na srečo je zbornik glede teaa ubral bolj preudarno pot. Kakor ima zbornik pomenljiv in širok naslov, tako je široka tudi njegova programska zasnova, saj je namenjen humanističnim, družboslovnim in naravoslovnim raziskavam. Razveseljiv je tudi pojav, da zbornik ne želi biti ozko regionalen, temveč teži za širšimi obzorji, saj je z zaledjem očitno mišljeno njegovo celotno, predvsem pa slovensko ozemlje.